

Inimene ja loodus 2

Inimese ja hundi jäljega kivi

Ajaloolised looduslikud pühapaigad

Ajaloolised looduslikud pühapaigad on loodusliku välisilmega paigad, millega seostub ohverdamisele, pühakspidamisele, ravimisele, palvetamisele või muule usulisele ning rituaalsele tegevusele viitavaid folkloorseid, arheoloogilisi, ajaloolisi, etnoloogilisi ja muid andmeid.

Hiied, pühad puud, allikad, ohvrikivid, ohvriiad, ristipuud ja muu taoline on Eesti rahva ajaloo ja kultuuri oluline osa. Sajandite jooksul meie looduskeskkonda ja kultuuriruumi ilmestanud pühapaigad moodustavad ainulaadse mälestiste rühma, milles väljendub mitmekihiline kultuuripärand sisaldab ühtaegu looduslikke ning materiaalse ja vaimse kultuuri tahke. Tegemist on ajalooliste, arheoloogiliste, usundiliste, folkloorsete, etnoloogiliste ja keskkondlike väärtustega, mis on aastasade kestel inimesi väga mitmekülgsest mõjutanud.

Eesti looduslikud pühapaigad kujutavad endast silmapaistvat ja haruldast nähtust, sest kristlikus Euroopas on samalaadseid muistised ja nendega seotud kultuuritraditsioon enamasti hääbunud. Vanade traditsioonide tavatult kauane püsimine tuleneb Eesti geograafilisest asendist, sinise ühiskonna varasemast jagunemisest maarahvaks ning võõra keele- ja kultuuritaustaga ülemkihiks.

Ajaloolised looduslikud pühapaigad võivad olla nii kompleks- kui üksikmälestised. Maa-alana määratletud mälestiste puhul hõlmab looduslik pühapaik ka maastiku pinnavorme, seal paiknevaid üksikobjekte ja taimestikku.

Lisaks arhiividesse talletatud kohapärimusele, mille hulka kuuluvadkohanimed (nt püha, hiis, ohvri-, ravi-, taara-, uku-, silmaläte, maa-aluste kivi jne.), on säilinud ka elav traditsioon (nt ravivee võtmine, ravimine, ohverdamine) või sellele viitavad märgid (nt sepanaelad puutüves, kivile viidud annid).

Pühapaikadena võetakse arvele paigad või maa-alad, mis võivad hõlmata erinevaid üksikmälestisi, muuhulgas hiietraditsiooni ja toponüümikaga seotud paigad, salud ja metsad. Üksikmälestised on näiteks kivid, üksikud puud, puuderühmad, metsad, veekogud, maastikuvormid (mäed, künkad, saared, soosaared, orud, lohud, augud, karstilahtrid, pangad, koopad jmt.), kivi- vared, ohvriiad ja kalmed. Nimetada tuleks ka üksikuid ristipuid ja ristipuude gruppe, lautsipuid ja muude maagiliste tegevustega seotud objekte (nt ilma muutmise, mehelesaamis- ja viljakusmaagia, kodukäija tõrjemaagia).

Arvele võetakse ka kalmed, kiriku- ja kabelikohad, ristimäed, kesksed jaanitulepaigad, mille aktiivse kasutamise algus ulatub 19. sajandist varasemasse aega, maastikul paiknevad üksikud kiviristid, lohukivid jt arheoloogilised muistised.

Eesti kultuuritraditsioonideson ajalooliste looduslike pühapaikade kaitse toimunud läbi sajandite kogukonnas juurdunud käitumisnormide ja väärtushinnangute abil. Need on taganud paljude pühapaikade asukoha saladuses hoidmise või aktiivse kaitse paiguti veel 20. sajandil. Kodanikuaktiivsuse tõttu on viimastel aastatel peatatud mitmeid arendustegevusi, mis oleksid muutnud jäädavalt pühapaikade ilmet.

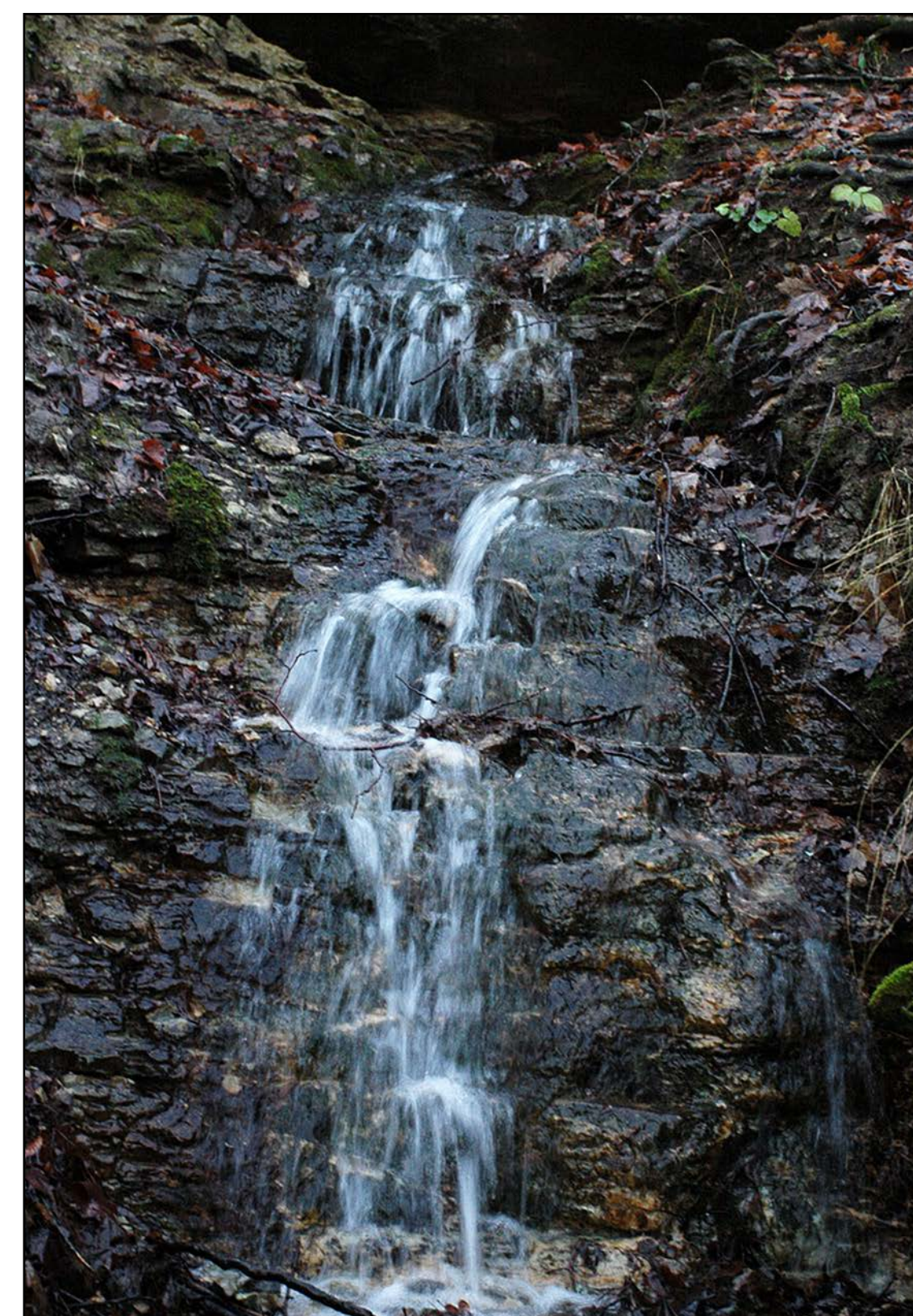
Virtsu ohvrikivi

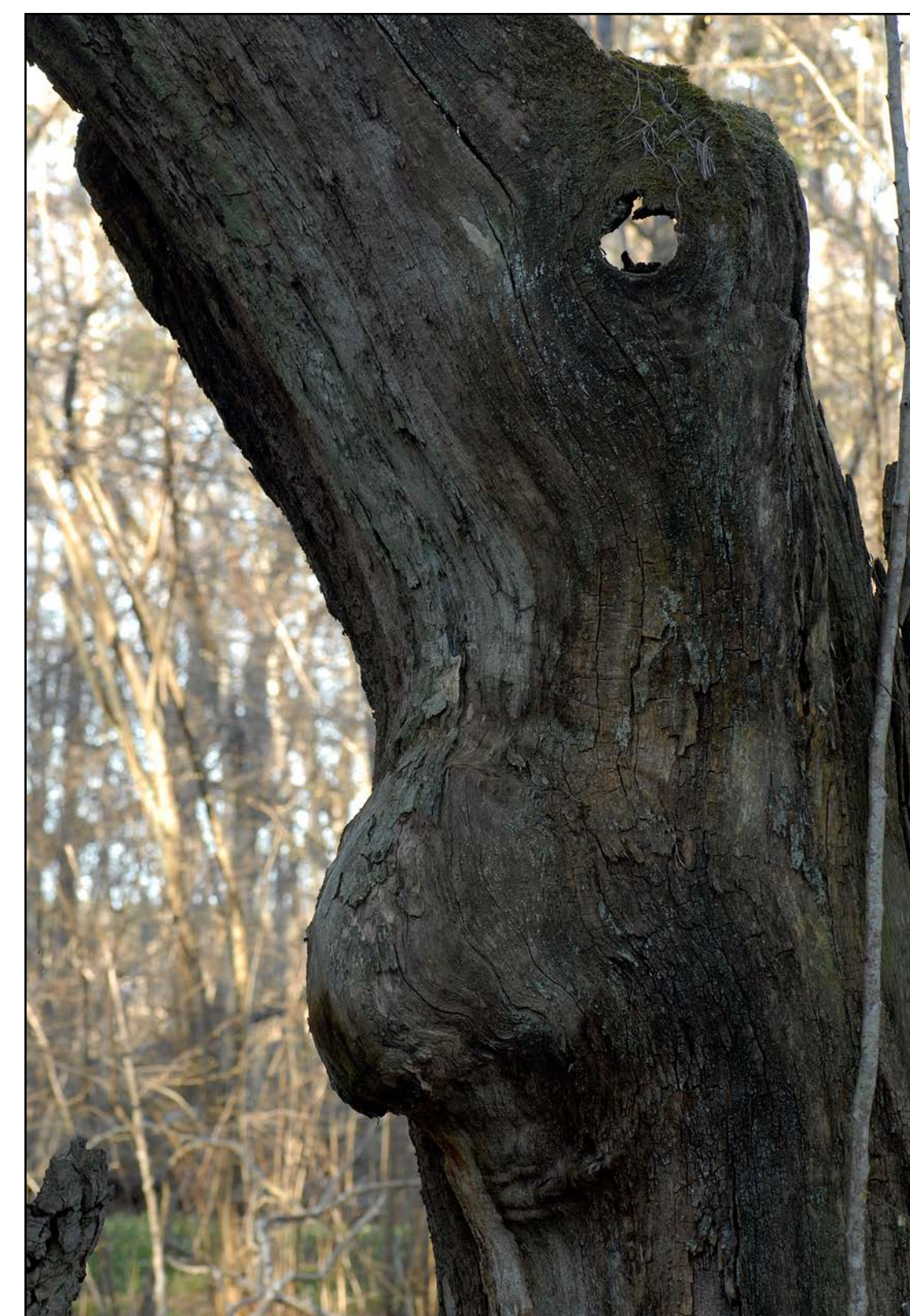
Kasari jõel

Puisniidu puhastamine

Ohvriallikas Salevere Silmaallikas

Vana puu

